

Mededelingen van de
Antwerpse Mycologische Kring

verschijnt driemaandelijks
15 juni 1992

92.3

Editoriaal
F. Dielen

Lente 1992. De grote voorjaarspaddestoelen waren reeds einde maart present. Nooit zagen we tijdens de maand april en begin mei zoveel *Morchella*'s en *Verpa*'s. Aan deze mooie lente komt echter ook een einde want op het ogenblik dat ik deze regels schrijf moet de vegetatie weerstaan aan een verschroeiende warmte die de bovenste grondlagen uitdroogt en de groei van fungi op vele plaatsen sterk doet afnemen. Maar deze vroege zomerse temperaturen zullen wellicht ook niet lang stand houden.

In ons verenigingslokaal hebben we geëxperimenteerd met onze nieuwe microscoop met camera en TV-scherm. Deze proef heeft de meesten van ons zeker voldaan. Voor voordrachtgevers en practicumavonden zal het zeker van groot nut zijn.

Om de figuur van de pionier van de Belgische mycologie, Frans Van Sterbeek meer bekendheid te geven verzorgde ons medelid, de Heer J.H. Helsen een prachtig verkorte franstalige uitgave over het werk van deze Antwerpse priester wiens 300-jarig

Inhoud

92.3.65	<i>Panaeolus fimicola</i> (Fr.)Quél. versus <i>P. olivaceus</i> Möller.	A. de Haan
92.3.69	Mycologie en Filatelie.	R. Walley
92.3.75	<i>Psathyrella pennata</i> (Fr.)Konr. & Maubi., een paddestoel van brandplekken.	J. Volders
92.3.79	<i>Helotium fulvum</i> Boudier, een bryofytische parasiet.	H. De Meulder
92.3.83	<i>Mniacea jungermanniae</i> (Nees ex Fr.)Boud., een zeldzame mosbewoner.	H. De Meulder
92.3.87	Een jaar werken met Funbel.	E. Vandeven
92.3.90	Nieuwtjes uit recente tijdschriften.	
92.3.92	Agenda	

AMK Mededelingen is een nieuwsbrief van de Antwerpse Mycologische Kring vzw, en verschijnt driemaandelijks, telkens voor de aanvang van ieder seizoen.

AMK Mededelingen en Sterbeekia zijn bekroond met de Emiel Van Rompaeyprijs 1991 voor floristiek.

Redactieraad: A. de Haan, F. Dielen, J. Schavey en J. Van Yper

Hoofdredacteur en verantwoordelijk uitgever: J. Van Yper, Boudestraat 2A bus 36, 2018 Antwerpen.

Wettelijk depot: 80 36771

overlijden we volgend jaar zullen herdenken. Wij danken de Heer Helsen zeer hartelijk voor dit belangrijk initiatief.

Op verzoek van het beheer der Provinciale Domeinen heeft de AMK zich bereid verklaard om in het Prinsenspark te Retie demonstratiedagen over mycologie in te richten analoog aan deze twee jaar geleden in het Vrieselhof te Oelegem. Deze gaan door op zaterdag 15 en zondag 16 augustus, telkens van 10 tot 17 uur. Gaarne uw medewerking.

Psathyrella, het Genus van het jaar

Tijdens de laatste vergadering van het Overlegcomité van Vlaamse Mycologische Groeperingen werd besloten om een "Genus van het jaar" te kiezen. Het is de bedoeling om dit jaar aan dit genus speciale aandacht te wijden en dus zoveel mogelijk collecties trachten te determineren. In geval van twijfel over een of andere bepaling kunnen exsiccaten worden doorgestuurd aan L. Lenaerts, A. de Haan of J. Monnens.

Van dit geslacht bestaat een zeer goede sleutel van Kits van Waveren (The Dutch, French and British species of Psathyrella, Persoonia, Supplement 2, 1985), een werk dat zich in onze bibliotheek bevindt.

Het is niet de bedoeling om zo maar in het wilde weg zoveel mogelijk Psathyrella's te verzamelen, te drogen en dan op te zenden naar de target-personen. Er moet eerst zelf ernstig worden gedetermineerd en vooral worden uitgegaan van de specifieke kenmerken, zoals opgesomd door L. Lenaerts op de jongste Vlaamse Mycologendag (zie ook zijn artikel in AMK 91.2.32), die reeds op het terrein bij het verzamelen dienen te worden genoteerd. Alle exsiccaten zonder die allernoodzakelijke veldkenmerken zijn volledig waardeloos en maken het bepalen onmogelijk.

K. Van de Put

Panaeolus fimicola (Fr.) Quél. versus *P. olivaceus* Möller

A. de Haan

In 1945 beschrijft F.H. Möller, in zijn "Fungi of the Faeröes", *Panaeolus olivaceus* als nieuw voor de mycologie. De soort is volgens hem gekenmerkt door een olijfbruine tint in de hoed, plaatjes en steel in combinatie met het ontbreken van velum aan de hoedrand. Möller zegt dat er een uiterlijke gelijkenis is met *Panaeolus foenicisecii*, maar ervan verschilt door de sporenkleur en de microscopische kenmerken. De sterke verwantschap, zowel macro- als microscopisch, met *Panaeolus fimicola* vermeldt hij echter niet.

Op deze verwantschap wordt wel uitvoerig ingegaan door de Nederlandse mycoloog E. Kits van Waveren (1980), waarbij hij, na uitgebreide argumentatie, tot het besluit komt dat *P. olivaceus* niets meer is dan een wat groenig getinte vorm van *P. fimicola*.

Tijdens een studietocht te Goederee (Goeree-Overflakkee), ingericht door de Nederlandse Mycologische Vereniging op 27 oktober 1991, konden wij een drietal exemplaren van deze groenige vorm verzamelen. Zij groeiden in een duingebied, langs het wandelpad, tussen gras onder Wilg; op een plaats die nogal druk bezocht werd door konijnen.

Macroscopische beschrijving

Hoed: 1,0-1,5 cm diameter bij 0,7-1,0 cm hoog; halfbolvormig, één exemplaar met een wat puntig toelopende top; bleek grijsbruin met groenige tint, centrum olijfbruin; weinig hygroom; hoedhuid iets glanzend, niet vettig, kort gestreept aan de rand; geen velum zichtbaar.

Plaatjes: smal aangehecht, nogal dicht opeen, grijsbruin met groenige tint; bij grootste exemplaar olijfzwart gevlekt; rand gelijk tot fijn getand, iets lichter van kleur.

Steel: 45-75 mm lang en 1,5-2 mm dik, bovenaan een weinig verbreed tot 2,5 cm; nogal stijf en breekbaar, hol; bovenaan bleek grijsbeige, olijfbruin met roodachtige tint naar onder toe; bepoederd over de gehele lengte.

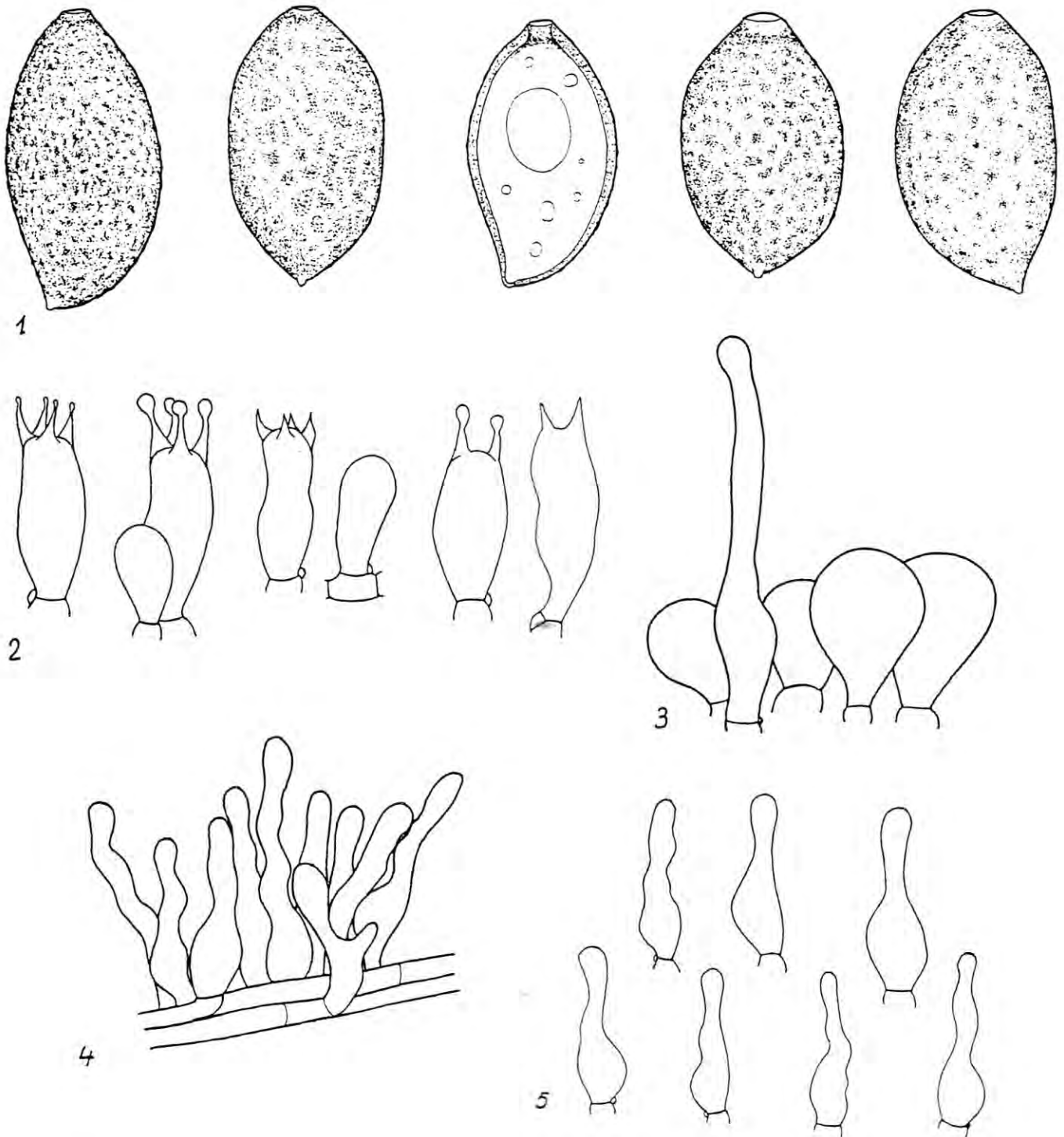
Vlees: bleek grijsbruin, iets groenig in de hoed, lichtbruin in de steel; geur aangenaam fungoïde; smaak niet waargenomen.

Sporen: olijfzwart in massa.

De microscopische controle leverde het voor *Panaeolus fimicola* vertrouwde beeld op (zie microscopische beschrijving); kleine lageniforme cheilocystiden, geen chrysocystiden, de sporen bijna niet lenticulair afgeplat en met een centrale kiempore.

Onder immersieobjectief bleken deze sporen echter niet geheel glad, maar fijn ruw tot iets wrattig; moeilijk waar te nemen, maar onmiskenbaar. Bij de auteurs die in hun werk *P. olivaceus* opnemen vermeldt enkel Watling (1987) deze sporeornamentatie (faintly roughened).

Dus zou er, buiten de afwijkende kleur van de vruchtlichamen, nog een duidelijk verschil zijn met *P. fimicola*.

Figuren

1 = sporen (x3000),

2 = basidiën (x1000),

3 = elementen van de hoedhuid met pilocystide (x1000),

4 = caulocystiden op het bovenste gedeelte van de steel (x1000),

5 = cheilocystiden (x1000).

Microscopische beschrijving

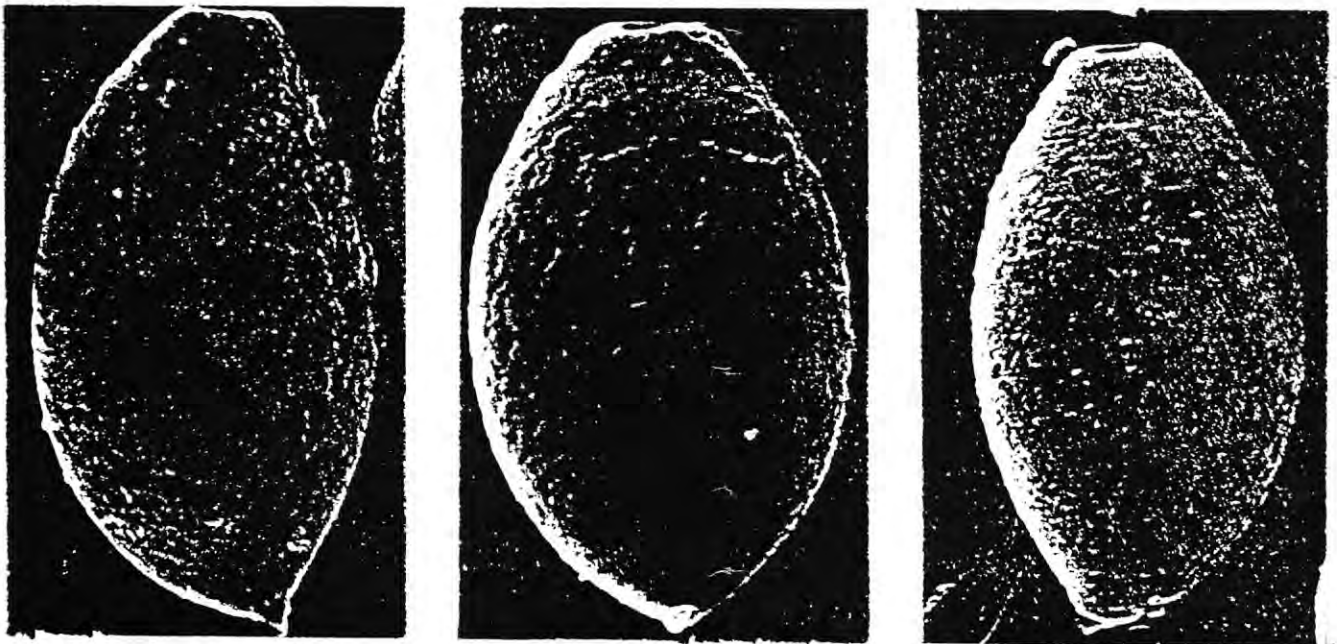
Sporen: (figuur 1) bij doorvallend licht olijfgroen in water, donker roodbruin in NH_3 -oplossing, jonge sporen geelgroen in water; $12-15 \times 8-9 \times 7,5-8 \mu\text{m}$; in voorzicht elliptisch tot eivormig, dikwijls wat hoekig, in zijzicht elliptisch tot bijna amandelvormig; met centrale wat uitspringende kiempore; dikwandig; perisporium fijn ruw, bedekt met kleine wratjes, lage korstjes en kammetjes.

Basidiën: (figuur 2) overwegend 4-sporig, ook verschillende 2-sporige waargenomen; $25-30 \times 8-12 \mu\text{m}$, sterigmen tot $6 \mu\text{m}$ lang; smal knotsvormig, bij sporulatie wat ingesnoerd in de helft; gespen aan de basis.

Cheilocystiden: (figuur 5) $22-30 \times 6-10 \times 3-5 \mu\text{m}$; lageniform, buikig onderaan, met versmalde dikwijls wat golvende hals en afgeronde, soms iets verdikte top.

Hoedhuid: (figuur 3) een aaneengesloten laag van peervormige cellen, met een diameter tot $20 \mu\text{m}$, aan de basis versmald tot $3-5 \mu\text{m}$; kleurloos tot lichtbruin. *Pilocystiden* (figuur 3) tot $70 \mu\text{m}$ lang, verspreid, vooral te vinden aan de rand van de hoed.

Caulocystiden: (figuur 4) talrijk, bovenaan de steel in groepjes bij elkaar, naar onder toe meer verspreid; ongeveer dezelfde vorm en afmetingen als de cheilocystiden.

Figuur 6
S.E.M.-opnamen van sporen ($\times 5000$)

In mijn herbarium zijn nog negen collecties opgenomen onder de naam *Panaeolus fimicola* en tot mijn verbazing bleken de sporen van al deze vondsten eenzelfde versiering te vertonen. Ook bij deze waar, volgens mijn bijgevoegde nota's, van een groene tint geen sprake was.

AMK Mededelingen

Ter controle werden S.E.M.-opnamen gemaakt, door M. Verhagen (Nationale Plantentuin te Meise), van het materiaal uit Goederee en van een collectie met een normale hoedkleur. De foto's gaven eenzelfde sporenbeeld (Figuur 6) als lichtmicroscopisch kon waargenomen worden.

Als besluit blijft over dat, zoals ook Kits van Waveren al stelde, *Panaeolus olivaceus* Möller niets meer is dan een groenige vorm van *P. fimicola* en dat de sporen van deze soort een ruw perisporium hebben.

Blijft wel het eigenaardige feit dat de sporeornamentatie tot nu enkel door Watling werd opgemerkt maar dan niet bij de normale kleurvorm.

De olijfkleurige vorm werd onlangs terug aangetroffen in het Zoerselbos (21 maart 1992) en ook hier weer eenzelfde sporebeeld.

Bestudeerd materiaal

Gemeentepark, Wilrijk, 9-1969, 69024; 9-1969, 69025; 10-1969, 69030; De Zegge, Geel, 13-5-1973, 73278; 10-11-1979, 79278-B; Goslar (Duitsland), 28-8-1980, 80775-B; Loozerheide, Bocholt, 20-10-1985, 85023; Zoerselbos, Zoersel, 13-9-1986, 86083; Bevel, 10-11-1991, 91156 (groene vorm); Goederee (Nederland), 27-10-1991, 91139 (groene vorm); Zoerselbos, Zoersel, 21-3-1992, 92002 (groene vorm).

Literatuur

- Kits van Waveren, E. (1979), De soorten van het geslacht *Panaeolus* III, *Coolia* Deel 22, nr. 4, blz. 105-108.
- Möller, F.H. (1945), *Fungi of the Faeröes*, Part 1.
- Watling, R. & M. Gregory (1987), *British Fungus Flora*, 5, *Strophariaceae & Coprinaceae* pp.

Mycologie en Filatelie

R. Walley

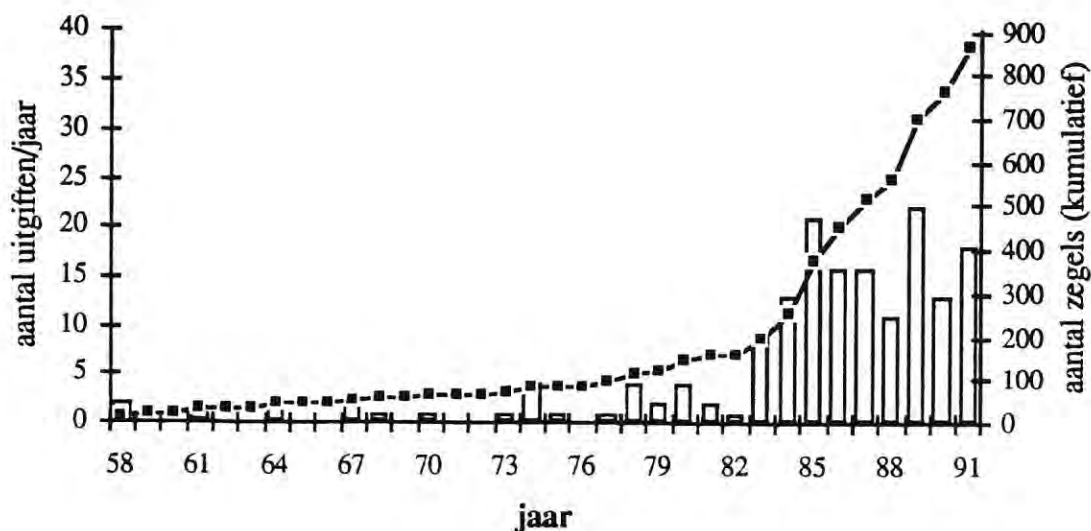
1. Beknopte historiek

6 Mei 1840 is een historische dag voor het postwezen. Op die dag werd in Groot-Brittannië de allereerste postzegel uitgegeven: de zogenaamde "penny black". Meteen creëerde de "jager-verzamelaar" mens er een hobby bij: het verzamelen van dit kunstzinnig betaalmiddel.

Vandaag staan in de catalogi van Yvert-Tellier meer dan 262.000 verschillende postzegels vermeld, uitgegeven door 428 landen en territoria (Boggia, 1992). De eerste filatelisten verzamelden nog niet gespecialiseerd maar door het snel groeiende aanbod raakte het thematisch verzamelen snel verbreid.

De postzegelverzamelende mycologen en mycofielen staken hun blijheid niet onder stoelen of banken (zie bijvoorbeeld Benedix, 1959: "vivant sequentes"; De Vries, 1959), toen in 1958 Roemenië als eerste land 10 postzegels uitgaf met paddestoelen als hoofdmotief, even later gevolgd door Tsjechoslowakije met 5 prachtige gravuretjes. Eerder waren enkel met een loupe enige weidedaddestoeltjes te bespeuren in Chinese postzegelmotieven uit 1894 en 1897.

Vanaf 1959 verschenen geregeld macrofungi op postzegels en in de jaren 80 schoten dergelijke zegels werkelijk als paddestoelen uit de grond (figuur 1): het aantal uitgegeven zegels verviervoudigde van eind 1982 (162) tot 1991 (862, voorlopig cijfer!).

Figuur 1
 Jaarlijks aantal postzegeluitgaven met macrofungi als hoofdmotief (balkjes) en gecumuleerd aantal dito zegels (kromme). De waarden voor 1990 en 1991 zijn voorlopig. Variaties in papier, perforatie, kleur, evenals luxe-uitgaves en overdrukken werden uitgesloten (naar Molitoris, 1990).

2. De paddestoelenflora zoals afgebeeld op postzegels

Europa

Zeer veel Europese landen (vooral in Oost-Europa en Scandinavië) gaven ondertussen reeds paddestoel-postzegels uit. In landen met veel belangstelling voor mycologie, zoals Italië, Nederland en Zwitserland, bleven deze nog uit. Het mycofiele Frankrijk (1987) daarentegen beeldde als enige land reeds paddestoelen af samen met hun sporen uit. België gaf - in samenwerking met Prof. dr. Van der Veken, Prof. dr. Rammeloo en de AMK - verleden jaar een boekje van 4 zegels met zwammen uit, aan de hand van prachtige aquarellen van de Gentenaar Oscar Bonnevalle. Deze serie kreeg in december overigens de grote prijs filatelie 1991. Voor het eerst kreeg ook iedere koper een woordje uitleg over de afgebeelde soorten.

Ook onze kleine buur Luxemburg bracht verleden jaar een reeks uit met 4 aquarellen van Redouté (zie Redouté & Marchand, 1991).

De meest afgebeelde Europese soorten zijn de meer bekende giftige en eetbare zwammen: *Boletus edulis* (28x), *Cantharellus cibarius* (22x), *Macrolepiota procera* (17x), *Agaricus campestris* (14x), *Amanita muscaria* (21x) en *Amanita phalloides* (16x). Andere "zegelpopulaire" paddestoelen zijn *Armillariella mellea*, *Lactarius deliciosus*, *Gyromytra esculenta*, *Morchella* spp., *Pleurotus ostreatus* en een heel gamma amanieten en boleten.

Deze Europese soorten zijn - jammer genoeg - vaak terug te vinden op uitgiftes van derdewereldlanden welke hun postzegels uit Noord-Amerika of Europa invoeren.

De laatste jaren komen evenwel ook minder triviale soorten aan bod zoals *Hygrocybe persistens*, *Galerina marginata* en *Gomphus clavatus*.

Afrika

Ons land was reeds eerder bij de uitgifte van postzegels betrokken: een Zairese reeks van 1979 werd eveneens geaquarelleerd voor Bonnevalle (Van der Veken, 1979). Bij die gelegenheid werden zelfs 2 soorten als *species novae* beschreven: *Scutellinia virungae* Van der Veken en *Phylloporus ampliporus* Heinemann en Rammeloo. Daarnaast is ook de Rwandese reeks van 1989 van de hand van een Belgische kunstenaar (nl. de bekende postzegeltekenaar Jean Van Noten¹).

In Afrika ten zuiden van de Sahara behoren de *Termitomyces* spp. tot de meest gegeten paddestoelen. Tien *Termitomyces* soorten werden reeds afgebeeld op postzegels uitgegeven, gespreid over de Centraalafrikaanse Republiek, Guinée, Congo, Zambia, Kenia, Malawi, Ciskei en Togo.

Andere representatieve, eetbare paddestoelen die reeds afgebeeld zijn, o.a. *Cantharellus miniatescens*, *Amanita zambiana*, *Russula cupensis* en, voor mediterraan Noord-Afrika, *Terfezia* spp.

Traditionaal speelt in tropisch Afrika de vrouw een grote rol bij het inzamelen van paddestoelen (Morris, 1984) wat weergegeven wordt op een zegel uit Zambia (1983, overdrukt in 1985, 1989) en een zegel uit Liberia (1985).

---

¹ 1903-1982†, dit jaar geportretteerd op een zegel van 15 Fr

Overige gebieden

De mycoflora van Noord- en Zuid-Amerika zoals men die op postzegels kan ontdekken bestaat grotendeels uit soorten uit het Caraïbisch gebied. Eilandjes uit de Antillen (bijvoorbeeld Grenada, Antigua en Barbuda, Nevis, St Kitts,...) geven geregeld fraaie reekjes uit. Kenmerkende afgebeelde soorten uit dit gebied zijn bijvoorbeeld *Psilocybe cubensis* (sinds eeuwen gebruikt door de Indianen...), *Russula puiggarii* (een saprofytische *Russula*), *Boletellus cubensis*, *Cantharellus cinnabarinus*, *Hygrocybe occidentalis* en *Marasmius haematocephalus*.

De Britse mycoloog Pegler verleende reeds vaak zijn medewerking aan de uitgifte van reekjes bij leden van het Gemenebest (bijvoorbeeld Samoa, Fiji Island, Ascension Island, Norfolk Island...). Dit leverde vaak prachtige illustraties op van soorten zoals bijvoorbeeld: *Phillipsia domingensis*, *Mycobonia flava*, *Marasmius echinosphaerus*,...

In Azië bestaan ook enkele zeer zegel-productieve landen (Noord-Korea, Mongolië, Vietnam, Bhutan). Hun afgebeelde mycoflora komt meestal overeen met de Europese.

Tenslotte vallen wereldwijd de Gesluerde dames (*Dictyophora* spp.) te vermelden, die omwille van hun tot de verbeelding sprekende, artistieke schoonheid over de ganse wereld erg populair zijn op postzegels (figuur 2).

Figuur 2
Enkele Gesluerde dames *Dictyophora* spp. (*Phallus*) op postzegels

3. Andere aspecten van mycologie op postzegels

Naast de klassieke macrofungi werden ook een reeks plantpathogene fungi afgebeeld: onder andere de builenbrand van mais, *Ustilago maydis* (Mexico: 1988), *Ferenospora graminicola* (een valse meeldauw op graangewassen (Senegal: 1982; Niger: 1985), *Tolyposporium* roesten (op dezelfde zegels) en de palmladziektes *Pestalotiopsis palmarum* en *Pseudoepicoccum cocos* (Tuvalu 1988, 1989).

Gistcellen (samen met een distillatietoren) zijn te zien op een Japanse zegel uit 1948 waarmee het tienjarig staatsmonopolie van de alcoholproductie werd herdacht.

AMK Mededelingen

Wie de korstmossen (lichenen: zwammen die in symbiose leven met wieren) in zijn kollektie wil betrekken, komt tegenwoordig ook aan bod. Aangezien deze in de meeste catalogi niet vermeld staan worden ze hier opgesomd in tabel 1.

Tabel 1

Overzicht van de postzegels met lichenen als hoofdmotief (bron: Greenwich, 1991)

Soort	Land, uitgiftejaar
<i>Cladonia chlorophaea</i>	British Antarctic Territory, 1989
<i>Hypogymnia physodes</i>	Liechtenstein, 1981
<i>Umbilicaria antarctica</i>	British Antarctic Territory, 1989
<i>Usnea articulata</i>	Isle of Man, 1986
<i>Usnea aurantio-atra</i>	British Antarctic Territory, 1989
<i>Usnea densirosta</i>	Uruguay, 1988
<i>Usnea taylori</i>	Terres Australes et Antarctiques Françaises, 1987
<i>Xanthoria elegans</i>	British Antarctic Territory, 1989
<i>Xanthoria parietina</i>	Liechtenstein, 1981

Nobelprijswinnaar Alexander Flemming stak op postzegels vele malen zijn kop op. Een mooie reeks over zijn ontdekking van penicilline werd uitgegeven door Mauritius (1978), waarbij naast Flemming ook *Penicillium notatum* en een microscoop worden afgebeeld. De enige andere mycoloog (excl. Linnaeus) die tot op heden door het postwezen werd vereeuwigd is Fries. Zweden gaf ter gelegenheid van zijn 100-jarig overlijden (1978) een boekje uit met 6 mooie paddstoelzegeltjes waarbij op de omslag een beeltenis van deze vader van de mycologie stond.

4. "Commerce" versus Wetenschap

Naast het commercieel fenomeen van talrijke velletjes, luxeuitgaven of andere filatelistische uitwassen worden, zoals hoger reeds aangehaald, is er nog het feit dat ontwikkelingslanden (te) vaak (dure) zegels uitgeven met Europese soorten (bijvoorbeeld: Guyana, Burkina Faso...!), soms nog met oude benamingen zoals *Krombholzia aurantiaca* en met zeer bedenkelijke afbeeldingen!

Dit illustreert gedeeltelijk wel de zeer gebrekkige kennis van (onder andere) de tropische mycoflora! Zo gaf Madagascar, een paradijs van endemisme, in 1991 zegels uit met *Boletus edulis*, *B. erythropus*, *Amanita muscaria*, enz. Wellicht gedwongen door een grote inflatie, volgde een paar maanden later een nieuwe reeks met - gelukkigerwijs - enkele inheemse Russulales.

De grootste nonsens staat op een reeks uit Nicaragua (1985): een reeks plaatjeszwammen met namen van boleten!

5. Catalogi

Moser (1970) en Ing (1976) gaven reeds in de mycologische tijdschriften een overzicht van alle paddestoelzegels. Later hielden Moss & Dunkley (1981, 1984, 1986 & 1987) geregeld de Britse "mycofilatelisten" op de hoogte van nieuwe uitgaven. Het snel groeiende aanbod gaf ook aanleiding tot de uitgifte van gespecialiseerde catalogi, waarvan voor de geïnteresseerden een beknopt overzicht:

Gerlinger, G.P. (1991). Champignons & Mycologie en Philatelie. Répertoire (5 édition), 153p.

Zeer volledig, met afbeeldingen van alle zegels die ook maar iets met mycologie te maken hebben (exclusief lichenen). Verwijzingen naar de officiële catalogi van Yvert & Tellier, Stanley & Gibbons, Michel en Scott. Update: oktober 1990. Verkrijgbaar bij G.-P. Gerlinger, 3, rue de L. & S. Guitry, F-75020 Parijs. Derde versie (1986) in AMK bibliotheek.

Molitoris, H.P. (1991). Fungi on stamps, 48p. Exhibition EH4 of the 4th International Mycological Congress. University Library of Regensburg.

Enkel macrofungi, inclusief treflijst per soort, verwijzing naar Michel. Update: juli 1990. In de bibliotheek van Meise.

De Bieve, J. (1991). Les Champignons. Introduction à la collection thématique, 56p. Tamelijk slordig, verwijzing naar Yvert & Tellier, met uitgebreid overzicht van poststempels in verband met mycologie. Update: september 1991. Verkrijgbaar bij J. De Bieve, 172, rue Basse, 7370 Dour.

Greenewich, J.P. (1991). Stanley Gibbons' Collect Fungi on stamps.

Verzorgd, kritisch en wetenschappelijk (met medewerking van verscheidene Britse mycologen), treflijst per soort met juiste naam, inclusief lichenen, systematisch overzicht en zelfs overzicht van mycorrhiza-associaties per boomsoort! Tevens met prijsindicaties. Update: januari 1991. Ter inzage bij de auteur.

6. Besluit

Fungi (in casu meestal paddestoelen) verschijnen steeds talrijker op postzegels waarbij in het algemeen hun eetbaarheid, giftigheid, kleur en vorm een belangrijke rol spelen. Hun nut (op het culinaire vlak na), hun schadelijkheid of hun plaats in het ecosysteem komt vrijwel nooit aan bod (vergelijk het thema bos! (Boggia, 1992)).

Een Italiaanse zegel (1984) suggereert evenwel dat de bescherming van het bos ten goede komt aan dieren, planten en paddestoelen. Een mycologisch geïnspireerde postzegel, die dan toch door overheidsinstellingen op miljoenen exemplaren wordt verspreid, zou wel eens vaker meer dan alleen maar mooi kunnen zijn. In die zin was de Belgische uitgave zeker geslaagd.

Met dank aan Mejuffrouw Verbeken, Mevrouw Thumas en Mevrouw Schavey voor tips en informatie.

AMK Mededelingen

Geraadpleegde literatuur

- Benedix, E.H. (1959), Pilze auf Briefmarken, Zeitschrift für Pilzkunde 25:63-65.
- De Bieve, J. (1991), Les Champignons, Introduction à la collection thématique (private uitgave, 56p.).
- Boggia, L. (1992), Les timbres et le monde forestier, Unasyiva 168, 43:52-55.
- De Vries, G.A. (1959), Een tip voor postzegelverzamelende mycologen, Coolia 6(1):4-5.
- Gerlinger, G.P. (1991), Champignons et Mycologie en Philatelie, Répertoire, 5 édition, Paris, 153p.
- Greenewich, J.P. (1991), Stanley Gibbons' Collect Fungi on stamps, London & Ringwood, Stanley Gibbons Publications, 64p.
- Ing, B. (1976), Fungi on stamps, Bulletin of the British Mycological Society 10:32-37.
- Molitoris, H.P. (1990), Fungi on stamps, Exhibition EH4 of the 4th International Mycological Congress, University Library of Regensburg, 48p.
- Morris, B. (1984), Macrofungi of Malawi; some ethnobotanical notes, Bulletin of the British Mycological Society 10:32-37.
- Moser, M. (1970), Mykologie und Philatelie, Zeitschrift für Pilzkunde 36:185-187.
- Moss, M.O. & Dunkley, I.P. (1981), More fungi on stamps, Bulletin of the British Mycological Society 15:61-63.
- Moss, M.O. & Dunkley, I.P. (1984), Fungi on stamps 1980-1984, Bulletin of the British Mycological Society 18:134-138.
- Moss, M.O. & Dunkley, I.P. (1986), Fungi on stamps 1984-1986, Bulletin of the British Mycological Society 15:63-68.
- Moss, M.O. & Dunkley, I.P. (1987), Recent issues of postage stamps depicting fungi, The Mycologist 2(3):116-121.
- Redouté, P.J. & Marcand, L. (1989), Champignons de Luxembourg, Planches inédites de Pierre Joseph Redouté (1759-1840).
- Van der Veken, P. (1979), Bij het verschijnen van een reeks postzegels "Les champignons du Zaïre", Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen, Mededelingen der Zittingen, 1979(3):479-481.

Psathyrella pennata (Fr.) Konr. & Maubl.,
een paddestoel van brandplekken

J. Volders

Tussen Oosterlo en Zammel (Geel) ligt een ongeveer 200 ha groot natuurgebied "Het Zammelsbroek". Sinds 1986 voeren zowel de Wielewaal als het Verbond voor Bescherming van Vogels er een actief aankoopbeleid. Ongeveer 10 ha werd reeds aangekocht en de mogelijkheden tot uitbreiding zijn legio.

Het gebied bestaat uit verscheidene biotopen: grote waterpartijen, kleine verlandende plassen, moeras, wilgen- en elzenopslag wisselen elkaar af.

Gelijktijdig met de eerste aankopen werden ook de eerste beheersplannen uitgewerkt. Eén van de jaarlijks terugkomende taken is het maaien van de hooglanden en het verwijderen van het maaisel. In het verleden werd het bijeen gerijfde maaisel aan de rand van het perceel verbrand. Meestal werd het maaisel op een wilgestruik gelegd zodat niet alleen het maaisel maar ook deze wilgen wegbrandden.

Tijdens de nazomer van 1989 kwam er een eind aan deze manier van werken toen de poederdroge grond, die voornamelijk uit turf bestaat, vuur vatte.

De resten van deze vroegere brandplaatsen zijn nog aanwezig en worden dan ook bij elk mycologisch bezoek aan een nauwkeurige inspectie onderworpen; tot op heden met eerder matig succes.

Op 29 maart 1992 echter vond ik op zulke brandplek een aantal dicht bij elkaar staande kleine *Psathyrella*'s. Ze vertoonden wat gelijkenis met *Psathyrella artemisiae*, maar ze leken mij echter voor deze soort te donker en te klein. Enkele exemplaren werden verzameld en thuis, via microscopisch onderzoek, op naam gebracht als *Psathyrella pennata*.

Toen ik een aantal dagen later het gebied opnieuw bezocht vond ik op vrijwel dezelfde plaats *Pholiota carbonaria* en *Coprinus angulatus*. Twee soorten die eveneens een voorliefde voor brandplekken vertonen.

Beschrijving

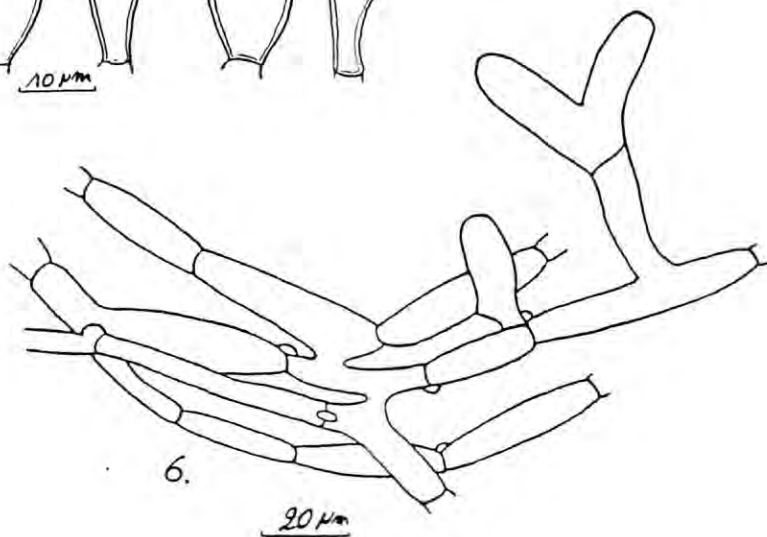
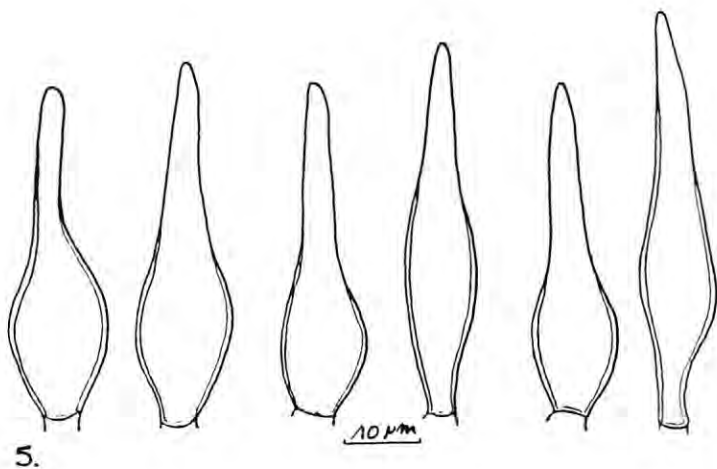
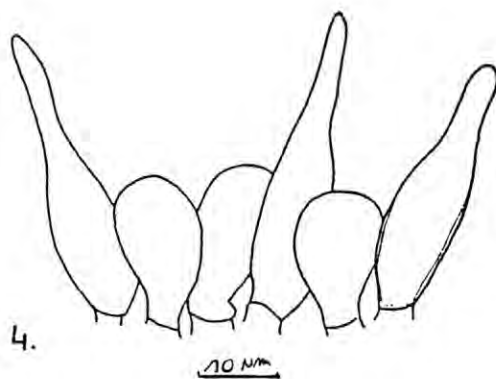
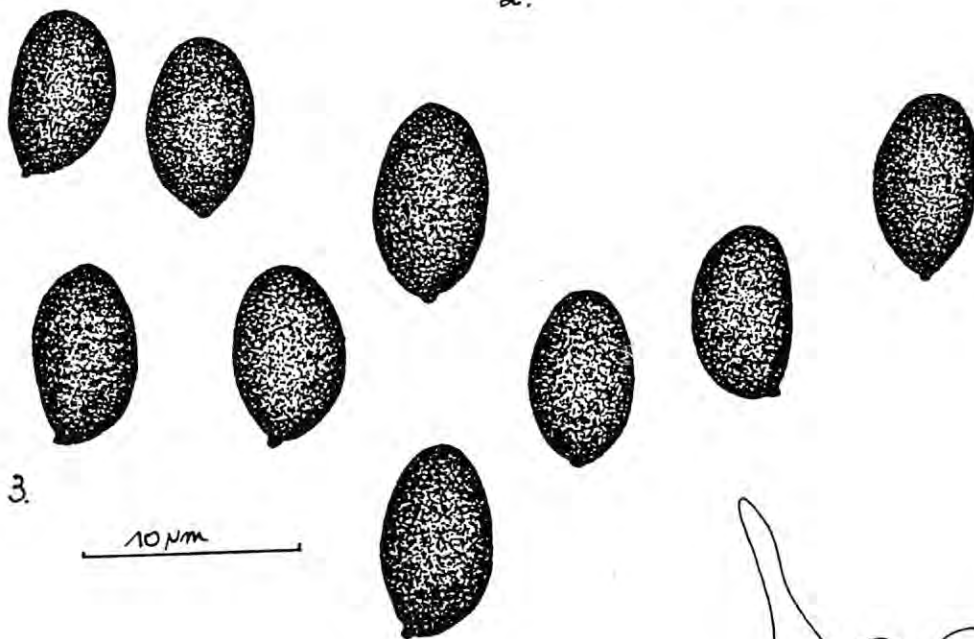
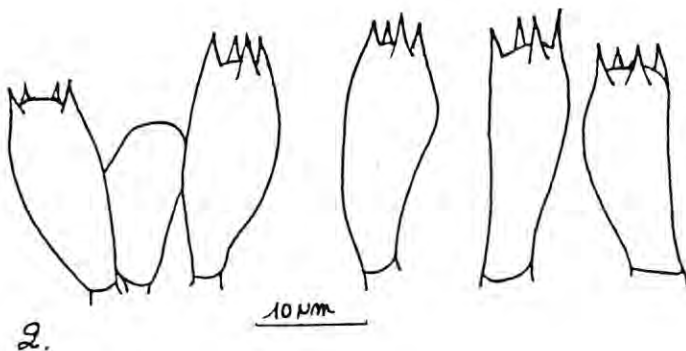
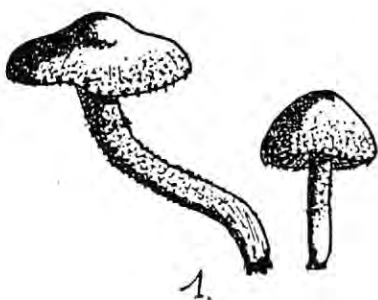
Vindplaats: op een enkele jaren oude brandplek in het Zammelsbroek te Geel (I.F.B.L. C5.58.34).

Hoed: halfbolvormig tot convex, met een diameter van 12-18 mm, hoogte tot 8 mm; donkerbruin, overvloedig bedekt met een wit velum dat van de hoedrand afhangt; doorschijnend gestreept, vooral te zien bij de wat oudere exemplaren waarvan het velum deels was verdwenen.

Steel: 15-32 x 2-5 mm; soms de basis verdikt tot 6-7 mm; wit, met een lichtbruine schijn, volledig met velum bedekt; het velum bij sommige exemplaren een vage ring rond de steel vormend.

Plaatjes: breed aangehecht, grijsbruin met een lichte snede.

Sporen (figuur 3): zwart in massa met een purperen tint, bij doorvallend licht donkerbruin in ammoniakoplossing. 7,4-8,9 x 4,1-4,7 μm , gemiddeld 8,2 x 4,4 μm gemeten over 40 sporen; elliptisch tot eivormig in vooraanzicht, iets amandelvormig in zijaanzicht; geen kiempore.

Basidiën (figuur 4): 16,2-20 x 7-9 μm ; viersporig, kort knotsvormig; geen gespen waargenomen aan de basis.

Pleurocystiden (figuur 5): 42,1-53,2 x 8,6-14,8 μm ; lageniform, meestal met een vrij puntig uiteinde, een weinig buikig; meestal iets dikwandig, wanddikte < 1 μm , de hals echter dunwandig. Als gevolg hiervan zie je in het preparaat regelmatig cystiden met in elkaar geklapte hals; bleekbruin in ammoniakoplossing; geen gespen waargenomen.

Cheilocystiden (figuur 4): 32,8-45,6 x 9,4-11,7 μm ; lageniform, dun- tot iets dikwandig; talrijk en meestal duidelijk kleiner dan de pleurocystiden; staande tussen talrijke peervormige cellen (spheropenduculate cellen) die kleurloos en dunwandig zijn, 18,7-23,7 x 0,7-17,1 μm ; geen gespen waargenomen.

Velum (figuur 6): bestaande uit niet al te lange cilindrische elementen met een breedte tot 20 μm , dikwijls grillig vertakt, met afgeronde uiteinden; sommige septen met gespen.

Enkele bemerkingen

Kits van Waveren (1985) vermeldt in de hoofdsleutel van zijn monografie "de sporen van *Psathyrella pennata* hebben een gemiddelde grootte van 6,3 - 7,5 μm ". Deze maten werden verkregen na controle van 10 collecties. In de deelsleutel van de sectie *Pennatae* wordt de sporegrootte 6,5-8 x 3,5-4,5 μm opgegeven.

De sporen van de door mij gevonden exemplaren zijn duidelijk groter 7,4-8,9 x 4,1-4,7 μm .

Moser (1983) geeft als sporematen 8-9 x 4-4,5 μm , wat beter overeenkomt met de door mij gemeten waarden.

Kühner en Romagnesi (1953) geven dan weer kleinere sporematen: 7-8 x 3,7-4 μm .

Ter vergelijking bezorgde A. de Haan mij een exsiccaat (november 1969 nr. 69055) van een brandplek te Mariaburg. De sporegrootte van dit exemplaar (6,7-7,8 x 3,6-4,6 μm) past perfect in de waarden opgegeven door Kits van Waveren.

Enige verwarring tijdens het sleutelen trad tevens op bij het vergelijken van de pleurocystiden uit het preparaat met deze getekend in de monografie. Kits van Waveren tekent deze pleurocystiden bijna als pijlpunten, vrijwel zonder buik of hals. De cystiden die ik onder de microscoop te zien kreeg waren niet zo puntig en meestal wat buikig en met een duidelijker hals. Slechts na heel veel zoekwerk vond ik enkele cystiden die de vergelijking met de tekeningen in de monografie konden doorstaan.

Bij bovenvermeld exsiccaat van A. de Haan vond ik bijna uitsluitend puntige, halsloze pleurocystiden, identiek aan deze getekend door Kits van Waveren.

Figuren

1 = vruchtlichamen, (natuurlijke grootte),

2 = basidiën, (x1400),

3 = sporen, (x2800),

4 = cheilocystiden (x1000),

5 = pleurocystiden (x1000),

6 = velumhyfen (x550).

AMK Mededelingen

Het vinden van *Psathyrella pennata* in de vroege lente lijkt eerder ongewoon; het is immers een paddestoel die vooral in de maanden augustus tot december voorkomt. Het zou nuttig zijn voorjaarsvondsten van deze soort eens na te kijken op cystidevorm en sporematen.

Met dank aan A. de Haan voor het nazicht van de exsiccata, het ter beschikking stellen van vergelijkingsmateriaal en het kritisch nalezen van de tekst.

Literatuur

- Kühner, R. & Romagnesi, H. (1953) Flore analytique des Champignons supérieurs.
- Moser, M. (1983) Die Röhrlinge und Blätterpilze, 5de bearbeitete Auflage, In Gams, H. Kleine Kryptogamenflora, Band IIB/2.
- Phillips, R. (1981) Paddestoelen en Schimmels van Europa.
- Tjallingi-Beukers, D. (1972) Paddestoelen op brandplekken, Coolia deel 15.
- Kits van Waveren, E. (1985) The Dutch, French and British species of *Psathyrella*, *Persoonia* Supplement Volume 2.

Helotium fulvum Boudier,
een bryofytische parasiet

H. De Meulder

Summary

Helotium fulvum is a bryophytic parasite, It was found on the acrocarp moss *Dicranella cerviculata*. The habitat of the moss was the upright sandy wall of a pond, It seems to be a rare species. A description and an illustration is given.

Samenvatting

Helotium fulvum is een mosparasiet. Hij werd gevonden op het topkapselmos *Dicranella cerviculata* (Krop-pluisjesmos). Het mos groeide massaal op een zandige, steile wand langsheen een vijver. De soort blijkt erg zeldzaam te zijn.

Tijdens de wintermaanden wanneer de veldactiviteiten van de meeste mycologen vrijwel stilliggen, is het zoeken naar mossen een interessante en boeiende bezigheid. Een zachte winter leent zich hiervoor zeer goed. Vele mossen kapselen in deze periode waardoor de gehele plant kan onderzocht worden. Voor tal van fungi die op of in associatie met mossen groeien is deze winterperiode het meest geschikt om te fructifiëren.

In het kader van een mosseninventarisatie van het privaat domein "La Garenne" te Schoten (Antwerpen, I.F.B.L. B5.51.33) werd mij de gelegenheid geboden om hieraan mee te helpen.

Wegens de uitgestrektheid van het terrein (480 ha) werd het onderzoek gespreid over verschillende excursies.

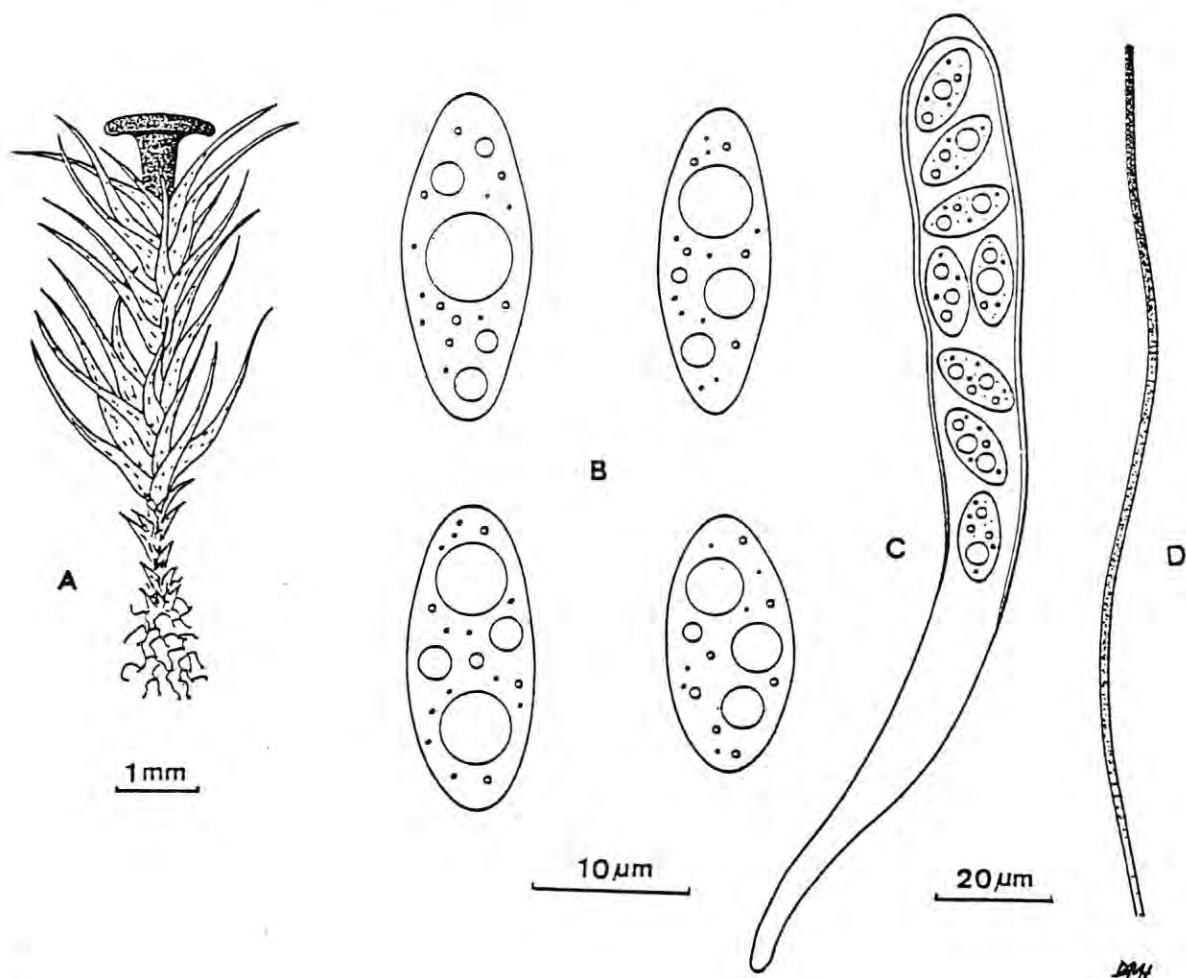
Op 24 februari 1992 werd er gezocht langs wegbermen, greppels en grachten, akkers en een verland wilgenbroek. Een vijver die bezocht werd leverde niet het verhoopte bryologisch resultaat op; alleen de oever van deze plas was begroeid met een dicht tapijt van *Dicranella cerviculata* (Krop-pluisjesmos).

Eén van de onderzoekers, J. Slembrouck, die er een plakje voor nazicht had afgestoken merkte enkele kleine paddestoeltjes op die ogenschijnlijk tussen het mos groeiden. De bruine, gesteelde apothecia waren amper 1 mm in diameter en nauwelijks zichtbaar met het blote oog.

Bij nader onderzoek bleek dat de paddestoeltjes niet echt samengroeiden met het mos maar er stevig tussen de omwindselblaadjes verankerd waren en er als het ware de plaats innamen van het kapsel. De parasitaire levenswijze van de zwam was hier duidelijk aanwezig.

Opmerkelijk was dat de geparasiteerde mossen geen bladgroen bevatten, zomin de jonge als de volwassen plantjes. De aantasting van de zwam had hier onmiskenbaar de dood van het mos tot gevolg waardoor geen kapselvorming kon plaatsvinden wat wel veelvuldig het geval was bij de meeste niet getroffen mosplantjes (tenzij de beschadiging alleen bij de mannelijke planten zou gebeuren wat ik niet heb kunnen vaststellen).

Helotium fulvum Boudier

Figuren

- A = apothecium, (x10),
- B = sporen (x2000),
- C = ascus (x750),
- D = parafyse (x750).

Met het boek van B. Ellis en P. Ellis (1988), waarin een 70-tal fungi beschreven worden die op of met 35 verschillende mossen groeien kon vrij vlug de naam van de gevonden ascomycete bepaald worden. Ook Dennis (1981) geeft van *Helotium fulvum* een korte beschrijving.

Beschrijving

Het microscopisch onderzoek werd uitgevoerd op vers materiaal in water.
Apothecia: gesteeld, zachtvlezig, nauwelijks omrand, 1-1,5 mm in diameter, eerst globuleus later bekervormig, dan convex tot vlak, iets ruw oppervlak; hymenium rossigbruin; excipulum dezelfde kleur, glad, rand naar onder ingerold; solitair of met enkele (5-8) bijengroeiend.

Steel: vrij stevig, 1-1,5 x 0,5 mm, van gelijke dikte of naar de basis enigszins dunner, dezelfde kleur als de hoed tot iets donkerder onderaan.

Asci: 137,5-175 x 12,5-18 μm , duidelijk knotsvormig, inoperculaat, naar de basis toe dunner, achtsporig, schuin uniseriaat of onregelmatig biseriaat, dubbelwandig, geen reactie met Melzer's reagens.

Sporen: 15,5-22,75 x 7,5-8,7 μm , elliptisch tot iets spoelvormig, glad, hyalien, dunwandig, stompe top; inhoud met enkele grote en kleine druppels.

Parafysen: draadvormig, 3-4 μm in diameter, enkelvoudig, bovenaan met taankleurige inhoud, vaag gesepteerd.

Habitat: in de omwindselblaadjes van het topkapselmos *Dicranella cerviculata* (Kroppluisjesmos), tussen dichte matjes van het folieus levermos *Cephaloziella divaricata* (Gewoon draadmos) op arme zandgrond langs de oever van een vijver.

Opmerking

Volgens Dennis (1981) heeft *Helotium fulvum*, die het uitzicht en structuur heeft van een *Hymenoscyphus*, een onzekere systematische plaats omdat de ascusporie steeds een negatieve reactie vertoont met Melzer's reagens.

Deze auteur ziet meer verwantschap met *Rutstroemia* waarin zich een kleine groep van gelijkaardige parasitische soorten op mos bevindt die zouden in aanmerking kunnen komen om een afzonderlijk geslacht te creëren.

In een vroeger verschenen artikel vergelijkt Dennis (1964) *Helotium fulvum* met *Allophylaria ogrensis* (Kirschst.) Dennis die gevonden werd in Noorwegen in 1956 op de bladeren van *Lycopodium clavatum* (Grote wolfsklauw), alhoewel deze veel kleinere asci heeft. Anderzijds zou het zachte weefsel en de breed elliptische sporen een verwantschap suggereren met de *Ciborioideae* maar een sclerotium en een zwartverkleurend substraat is bij *Helotium fulvum* dan weer niet aanwezig.

Wat de parasitische levenswijze betreft is deze van de gevonden soort geen uitzondering. Heel wat paddestoelen hebben een nauwe en/of parasitaire binding met mossen, gewoonlijk beperkt tot één of een paar soorten.

In dit verband zijn de bryofytische ascomyceten *Octospora* en *Lamprospora* kenmerkend. Zij groeien op de stengels of in de oksels van de bladeren, zelfs op de rhizoiden vanaf het protonemastadium (voorkiem) en dit leidt vaak tot het afsterven van de mosplant.

Helotium fulvum werd tot hiertoe nog niet gemeld voor Nederland of voor ons land. Wellicht betreft het een zeer zeldzame soort wat ook de mening is van Dennis. Deze laatste vermeld, evenals Ellis, als waardplant *Dicranella heteromalla* (Pluisjesmos); Boudier (1897) heeft het over "*muscos minores*".

Van Baral (Duitsland) vernam ik dat hij de soort zelf nog niet gezien heeft. Ook voor G. Moyne, die samen met M. Caillet een uitgebreid onderzoek verrichtte naar bryofytische ascomyceten, was de soort en de verspreiding ervan in Frankrijk onbekend.

Dicranella cerviculata is een vrij algemeen dioecisch (tweehuizig), vaak eenjarig en kortlevend bladermos dat soms samengroeit met *D. heteromalla*.

AMK Mededelingen

De fructificatieperiode van *Helotium fulvum* loopt van oktober tot februari. Exsiccata van het gevonden materiaal werden samen met het geparasiteerde bladmos en het begeleidende levermos overgemaakt aan de Nationale Plantentuin te Meise (BR).

Literatuur

- Boudier (1897), Bull. Soc. Mycol. France, 13:16.
- Cannon P.F. et al. (1985), The British Ascomycotina, an annotated checklist.
- Dennis R.W.G. (1963), Remarks on the genus *Hymenoscyphus* S.F. Gray, Persoonia, Vol. 3 Part 1 p. 58
- Dennis R.W.G. (1981), British Ascomycetes.
- Ellis M.B. & Ellis J.P. (1988), Microfungi on Miscellaneous Substrates.

Mniacea jungermanniae (Nees ex Fr.) Boud.,
een zeldzame mosbewoner

H. De Meulder

Summary

The bryophytic ascomycete *Mniacea jungermanniae* was found on the leafy hepatic *Cephalozia bicuspidata* in association with *Diplophyllum albicans* and *Calypogeia muelleriana*. The habitat was the steep talus of a sunken road in a beech forest. A description and an illustration is given.

Samenvatting

Mniacea jungermanniae is een bryofytische ascomycete die gevonden werd op het folieus levermos *Cephalozia bicuspidata* (Gewoon maanmos) in associatie met *Diplophyllum albicans* (Nerf-levermos) en *Calypogeia muelleriana* (Gaaf buidelmos). De habitat was een steile talud van een holle weg in een beukenbos.

Zoals reeds eerder werd gemeld in vorige artikels is het zoeken naar mossen tijdens de winterperiode of vroege lente vaak een lonende bezigheid voor het vinden van interessante bryofytische ascomyceten (zie AMK Mededelingen 88.3.56-59, *Sterbeekia* nr. 16 en voorgaand artikel in dit blad).

Op verzoek van de Werkgroep Natuurgidsen van Leuven werd mij op 4 april 1992 de gelegenheid geboden om in Oud-Heverlee (I.F.B.L. E5.33.14) een mosseninitiatietocht te leiden.

Bij het onderzoek van een talud in een holle beukenbosweg werden, door een van de deelnemers, H. Vrankx, tussen een plukje mos twee kleine donker blauwgroene bolletjes opgemerkt van nauwelijks 1 mm diameter. Ze groeiden op het levermos *Cephalozia bicuspidata* (Gewoon maanmos) in gezelschap van *Diplophyllum albicans* (Nerf-levermos), *Calypogeia muelleriana* (Gaaf buidelmos) en enkele plantjes van *Pohlia nutans* (Gewoon peermos).

Het microscopisch onderzoek, samen met de standplaats en het specifiek substraat bracht ons met het boek van Ellis en Ellis (1988) vrij vlug bij *Mniacea jungermanniae*, een ascomycete die sterk gebonden is aan de mosgemeenschap *Calypogeieta muelleriana*. Als begeleidende bladmossen werden ook nog *Tetraphis pellucida* (Viertandmos), *Atrichum undulatum* (Groot rimpelmos), *Mnium hornum* (Gewoon sterremos), *Polytrichum formosum* (Fraai haarmos), *Dicranella heteromalla* (Pluisjesmos) en *Leucobryum glaucum* (Kussentjesmos) aangetroffen.

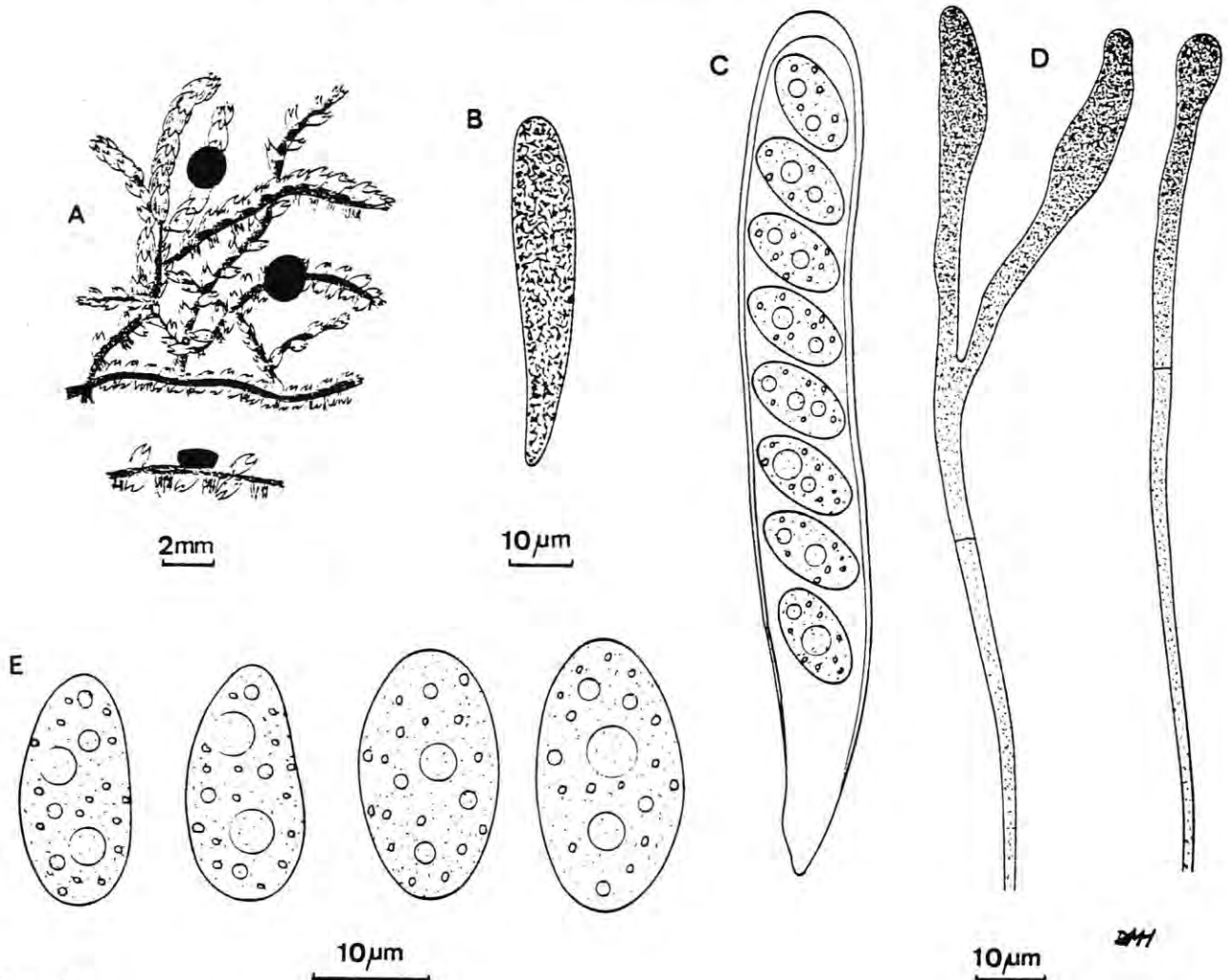
Beschrijving

Het microscopisch onderzoek werd uitgevoerd op vers materiaal in water.

Apothecia: zittend, zachtvlezig, tot 1 mm in diameter, solitair; hymenium donker blauwgroen; excipulum dezelfde kleur, glad.

Asci: 117-155 x 15-22 μ m, cilindrisch-knotsvormig, inoperculaat, achtsporig, uniseriaat, dikwandig, geen reactie met Melzer's reagens.

Mniacea jungermanniae (Nees ex Fr.) Boud.

Figuren

- A = substraat met apothecia (x5),
 B = jonge ascus (x750),
 C = ascus (x750),
 D = parafysen (x750),
 E = sporen (x1500).

Ascosporen: 20,0-23,75 x 10,0-13,75 µm, eencellig, variabel van vorm, glad, lichtblauw, dunwandig, inhoud met verspreide druppels.

Parafysen: 112-155 x 2,5 µm (top tot 7,5 µm dik), naar onder geleidelijk smaller wordend, meestal enkelvoudig, soms gevorkt, lichtblauw, vaag gesepteerd.

Habitat: op dichte matjes van *Cephalozia bicuspidata* in gezelschap van andere mossen van het *Calypogeietum muellerianae*, op niet kalkhoudend Brusseliaans zand langs de zuidhelling van een holle weg in een beukenbos. De talud had een hoogte van circa 4 m met een helling van ongeveer 70°; de vruchtlichamen groeiden op 1 m hoogte.

Vergelijkingstabel

	Apothecia	Asci	Sporen
Boudier	100-300 μm	80-100 x 15-18 μm	21-30 x 13-20 μm
Dennis	tot 2 mm	180 x 20 μm	16-20 x 8-10 μm
Ellis	tot 2 mm	knotsvormig	15-20 x 8-10 μm
Moser	tot 2 mm	vrij dikwandig	16-20 x 8-10 μm
Rehm	500-1500 μm	100-150 x 15-21 μm	18-20 x 9-10 μm
Strybosch	90-560 μm	88-142 x 12-18(-23,5) μm	17-24 x 8,5-12 μm

De parafysen zouden volgens Strybosch (1972) aan de top niet of nauwelijks verbreed zijn; in het door mijzelf onderzocht materiaal vertoonde ze een duidelijk verdikte top.

Opmerkingen

H. Strybosch (1972) van het Botanisch Laboratorium, afdeling Geobotanie van Nijmegen, die een onderzoek verrichtte naar terrestrische mosgemeenschappen op de taluds van holle bosweggetjes in de omgeving van Nijmegen en Zuid-Limburg, heeft vastgesteld dat Mniacea jungermanniae vooral te vinden is in de pioniersstadia van deze mossenassociatie waar de vruchtlichamen dan vaak op tientallen standplaatsen en in honderden exemplaren worden aangetroffen.

Het afnemen van de hellingshoek van de taluds met een vermindering van de erosie, waardoor humusbinding kan optreden, geeft, volgens dezelfde auteur, aan andere mossoorten zoals Tetraphis pellucida, Leucobryum glaucum en het levermos Lepidozia reptans (Neptunusmos) de gelegenheid om zich daar te kunnen vestigen waardoor Mniacea jungermanniae nog slechts schaars zou voorkomen. Dit verklaart wellicht de reden dat in de door ons onderzochte standplaats slechts 2 exemplaren gevonden werden.

Voor ons land wist A. Fraiture mij de volgende waarnemingen te melden:

- Lambotte in de Ardennen,
- Libert A.M. in Malmédy,
- Beeli, 03.03.1925, Forêt de Soignes (BR, Beeli, 1291 & 1291 bis),
- Heinemann P., 07.03.1943, op Cephalozia bicuspidata (BR, PH 2368 - A2809),
- Schumacher R., 05.1980, Francorchamps, vallée de l'Eau Rouge (I.F.B.L. G8.32.44) op Diplophyllum obtusifolium (Zaagmos), Jungermannia gracillima (Lichtrandmos) en Calypogeia fissa (Moeras buidelmos).

Ons medelid J. Monnens die eveneens op de excursie aanwezig was wist te vertellen dat hij in april 1986, samen met P. De Becker, Mniacea jungermanniae eveneens en nagenoeg op dezelfde standplaats, op Calypogeia muelleriana gevonden heeft; het herbariummateriaal werd spijtig genoeg niet bewaard. De toenmalige vondst werd medegedeeld aan A. Fraiture in verband met het opstellen van een lijst van lentepaddestoelen.

AMK Mededelingen

In de AMK Aantekenlijst komt de soort niet voor.

De fructificatieperiode van *Mniacea jungermanniae* is van februari tot april.

Exsiccata van het gevonden materiaal werden samen met het begeleidende mos overgemaakt aan de Nationale Plantentuin van België te Meise (BR).

Synoniemen

Peziza jungermanniae Nees apud Fr.
Ascobolus jungermanniae (Nees apud Fr.) Berk. & Br.
Pseudopeziza jungermanniae (Nees apud Fr.) Fuck
Mniaecia jungemaniae (Nees apud Fr.) Boud.
Calloria jungermanniae (Nees apud Fr.) Qué!.
Humaria jungermanniae (Nees apud Fr.) Sacc.
Mniaecia jungermanniae (Nees) Boud.
Mniaecia jungermanniae (Fries) Boud.
Mniaecia jungermanniae (Nees apud Fr.) Boud.

Literatuur

- Boudier E. (1885), Bull. Soc. Mycol. France 1:114
- Dennis R.W.G. (1978-1981) British Ascomycetes, revised edition.
- Ellis M.B. & Ellis J.P. (1988), Microfungi on miscellaneous Substrates, an Identification Handbook.
- Moser M. (1963), Ascomyceten, Kleine Kryptogamenflora, Band IIa.
- Strybosch H. (1972), Coolia 15, *Mniaecia jungermanniae* (Nees apud Fr.) Boud., een ascomyceet op levende levermossen.

Erratum

Vorig nummer 92.45-48

Sporomiella australis moet zijn *Sporormiella*.

AMK Mededelingen

Een jaar werken met Funbel E. Vandeven

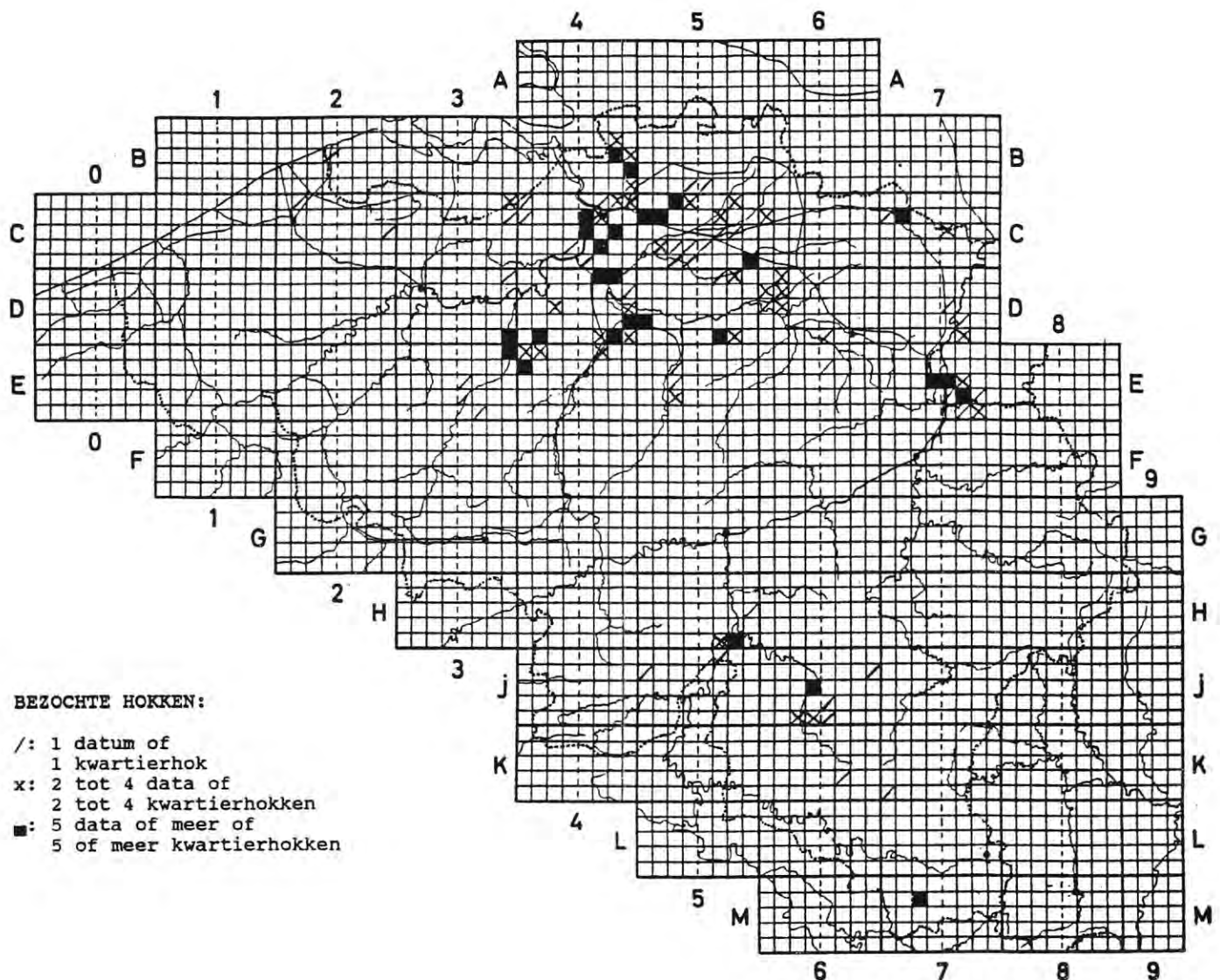
In AMK Mededelingen 91.2 werd onder de naam Funbel een geïnformatiseerde methode beschreven voor het bewaren van waarnemingsgegevens van paddestoelen. Voor de situering van de vondsten wordt gesteund op de coördinaten van het "Instituut voor de Floristiek van België en Luxemburg" (I.F.B.L.).

Vorig jaar werd gestart met het gebruik van Funbel. Op het ogenblik van het schrijven van dit artikel waren 16.030 waarnemingen, gespreid over 1.558 soorten, opgenomen in Funbel. 4.429 Waarnemingen zijn afkomstig van AMK-excursies, de overige van individuele waarnemingen van AMK-leden. Er zijn niet alleen gegevens van 1991 opgenomen maar ook een aantal van vorige jaren.

Van deze waarnemingen werden er 3.064 microscopisch gecontroleerd en van 1.841 werd herbariummateriaal bewaard. 1.061 Werden in de Nationale Plantentuin te Meise gedeponeerd door H. De Meulder en H. Ruysseveldt. De overige worden in privé-herbaria bewaard.

Waarnemer & herbarium	Aantal Waarnemingen						deter- mina- ties	her- ba- rium
	1987	1988	1989	1990	1991	totaal		
Nationale Plantentuin								1061
AMK excursie				1290	3139	4429		
A. de Haan				169	72	241	285	198
M. de Haan *				3		3	35	9
H. De Meulder			831	2865	6796	10492	2185	
F. Dielen							11	3
H. Hendrickx							5	4
P. Kelderman							11	4
L. Lenaerts				73		73	58	58
H. Mervielde					43	43	11	9
H. Ruysseveldt					64	64		
J. Schavey					1	1	95	77
K. Van de Put	2	12	18	45	11	88	21	59
E. Vandeven				70	85	155	137	153
R. Van Gompel							8	8
J. Van Yper							1	1
J. Volders				1	440	441	201	197
Totaal	2	12	849	4516	10651	16030		

* uitsluitend Myxomycetes

De waarnemingen werden uitgevoerd in 197 kwartierhokken, verdeeld over 103 uurhokken (zie figuur). Er werd enkele malen gebruik gemaakt van "halfuurhokken" (2x2 km). Dit indelingsniveau was oorspronkelijk voorzien in het I.F.B.L.-raster, maar wordt in de praktijk niet gebruikt bij de inventarisatie van de hogere planten.

Na overleg met verschillende mycologen werd het programma Funbel aangepast. Vier nieuwe velden werden ingevoerd: biotoop, talrijkheid, substraat en soort organisme. Deze velden bestaan alle uit codes.

Voor de biotoop werd het Nederlandse systeem aangenomen.

Onder talrijkheid wordt het aantal vindplaatsen per oppervlakte-eenheid in het onderzochte gebied bedoeld. Hiervoor werd nog geen code gekozen. Verschillende codes bestaan elders al. Na overleg zal een keuze moeten gemaakt worden.

Voor de aard van het substraat waarop de paddestoel voorkomt (bijvoorbeeld: tak, blad, mest) werd het Nederlandse systeem als basis genomen maar verfijnd.

AMK Mededelingen

Voor het soort organisme waarvan het substraat afkomstig is werd een eigen code ontwikkeld.

De laatste twee velden komen gedeeltelijk in de plaats van het commentaar-veld dat vroeger reeds bestond. De gegevens van substraat en organisme worden nu op een gestandaardiseerde manier bewaard en vergen minder geheugen. Het commentaar-veld is behouden om bijzonderheden over vondsten, die niet kunnen ondergebracht worden in de andere velden toch te kunnen verwerken (bijvoorbeeld: het aantal vruchtlichamen per vindplaats, groeiwijze, ontwikkelingsstadium).

Het bestand Funbel bestaat nu uit volgende velden:

- datum,	- soortnaam,
- uurhok,	- groep,
- kwartierhok,	- talrijkheid,
- biotoop,	- determinator,
- documentnummer,	- herbarium,
- waarnemer,	- substraat,
- nummer van de soort,	- soort organisme,
- genus,	- commentaar.

De groep is een aanduiding voor de systematische eenheid waartoe de soort behoort. Bij Basidiomycetes is dit de familie, in andere klassen de orde.

In functie van deze uitbreiding werden de invulformulieren voor waarnemingen aangepast. Het formulier "Mycologische waarnemingen" is bedoeld om de waarnemingen van één datum uit één hok op in te vullen.

Op het formulier "Formulier voor een beperkt aantal mycologische waarnemingen" kunnen waarnemingen van verschillende data en plaatsen op samengebracht worden. Deze formulieren en richtlijnen om ze in te vullen kunnen bekomen worden bij E. Vandeven, Hamweg 3, 1130 Haren Brussel.

Dankwoord

Ik dank van harte Eric De Moor, die hoewel hij een leek is in de mycologie, zich toch belangloos inzette voor de realisatie van de programma's Funbas en Funbel en de aanpassingen eraan.

Bibliografie

- Arnolds E, & Jansen E, (1990) Handleiding voor inventarisatie van paddestoelen in Nederland, Arnhem NMV, RIN,BIC,
- Seibt D, (1990) Pilz-Kartierung 2000, Benutzerhandbuch, Deutsche Gsellschaft für Mykologie,
- Vandeven E, & De Moor E, (1991) Een geïnformatiseerde methode voor paddestoelencartering, AMK Mededelingen 91,2,59-66,
- Van Rompaey E, (1963) Plantenkartering in België, Wetenschappelijke tijdingen p. 175-190,

Nieuwtjes uit recente tijdschriften

Zeitschrift für Mykologie 1991

K. Siepe bestudeert *Typhula lutescens* en *T. setipes*, met microtekeningen en geeft een vertaling van de sleutel van Berthier tot de soorten van het subgenus *Cnazonaria*.

In zijn reeks over nieuwe zeldzame en kritische macromyceten van West-Duitsland bespreekt Krieglsteiner achtereenvolgens: *Arcangiella stephensii*, *A. borziani*, *Auriporia aurulenta*, *Botryobasidium danicum*, *Clavulinopsis luteonana*, *Crustoderma dryinum*, *Crustomyces heteromorphus*, *Dacrymyces estonicus*, *Dichostereum durum*, *Guepiniopsis buccina*, *Hyphodontia cinerea*, *H. microspora*, *Laeticorticium lundelii*, *Poria saxonia*, *Pseudotomentella atrocyanea*, *Radulodon erikssonii*, *Ramaria elegans*, *R. subbotrytis*, *Sarcodon glaucopus*, *Tomentella atramentaria*, *T. crustacea*, *T. molybdea*, *T. punicea*, *T. granulosa*, *Trechispora microspora*, *Tremellodendropsis tuberosa*, *Hyphoderma cremeoalbum*, *Jaapia argillacea* en *Christiansenia mycophaga*, alle rijkelijk geïllustreerd met microtekeningen en vooraf gegaan van kleurenfoto's van *Flammulina fennae* Bas, *Inocybe coelestinum* Kuyper en *Ramaria subbotrytis*.

In zijn *Conocybe-Pholiotina* studies I en II brengt Enderle een sleutel tot 60 Europese *Conocybes* en bespreekt hij verder *Conocybe fuscimarginata*, *C. kuhneriana*, *C. mesospora*, *C. rickeniana*, *C. semiglobata*, *C. siennophylla*, *C. subovalis*, *C. subpallida*, *Pholiotina aporos*, *P. arrhenii*, *P. brunnea* en *P. pygmaeoaffinis*, alle met microtekeningen en kleurenfoto's van *Conocybe mesospora*, *C. subpallida*, *C. friesii* en *Pholiotina arrhenii*.

D. Laber vervolledigt zijn studie over *Phaeocollybia* met de beschrijving van de soorten *cidaris* en *arduennensis*, met microtekeningen en een sleutel tot de Europese soorten.

Stangl, Krieglsteiner en Enderle bespreken *Crepidotus*-soorten uit de regio Augsburg met microtekeningen van *Crepidotus autochtonus*, *C. caspari*, *C. cesatii*, *C. spaerosporus*, *C. subspaerosporus*, *C. subverrucisporus*, *C. amygdalisporus*, *C. lundelii*, *C. sambuci*, *C. subtilis*, *C. velenovskyi*, *C. luteolus* en *C. variabilis*.

W. Beyer bespreekt enkele minder bekende inoperculate discomyceten uit Noord-Beieren met microtekeningen: *Belenopsis obscura*, *Dennisiodiscus prasinus*, *Hyalotricha niveocincta*, *Mollinisia echinulifera*, *Psilachnum micaceum*, *Urceolella salicicola*.

Haffner vermeldt *Trichophaea velenovskyi* als nieuw voor Duitsland met microtekeningen en sporescan en bespreekt verder *Trichophaeopsis paludosa* en aanverwante soorten (ook met microtekeningen).

Benkert et al. beschrijven de nieuwe *Lamprospora norgevica* met sporetekening en sporescan, terwijl Garnweider het *Geopyxis*-complex bekijkt met *G. foetida*, *G. flavidula*, *G. majalis* en *G. carbonaria* (met microtekeningen en aquarellen).

E. Schild typeert *Ramaria flava* en *R. sanguinea* met microtekening, sporescan en kleurenfoto's. Karcher en Seibt geven nog wat bijkomende gegevens over hun vorig

jaar beschreven *Cortinarius coalescens* (met kleurenfoto) terwijl Garnweider en Ott een studie maken van de door Schaeffer vermelde *Cortinarius* soorten uit de regio Ammersee met sporetekeningen en kleurenfoto's van *C. caesiogriseus*, *C. suaveolens*, *C. talus* en *C. gracilior*.

Matthies et al. bespreken nog de fluorescerende stoffen van *Cortinarius rubellus* die geen peptiden blijken te zijn maar steroiden en afbraakstoffen van orellanine.

Rheinland-Pfalzisches Pilz Journal 2(1) 1992

H. Waldner brengt een inleiding tot de Pyrenomycetenkunde en stelt de berkebastbewoner *Pseudovalsa lanciformis* voor (met microtekening).

Mauer beschrijft de macro- en microscopische kenmerken van *Plectania melastoma* en J. Haffner maakt een studie van het geslacht *Tarzetta* met een sleutel en een beschrijving met microtekeningen van *Tarzetta catinus*, *T. cupularis* en var. *velata* (foto), *T. gaillardiana* (kleurenfoto) en de beschrijving van de zeldzamere *Hypotarzetta insignis*, *Tarzetta jafneospora*, *T. pusilla*, *Rhodotarzetta rosea* en *Tarzetta spurcata*.

Mycena pearsonii wordt voorgesteld door Montag en Munzmay en vergeleken met *Mycena pura* en *M. kuhneriana* (met microtekening); *Lepista ovispora* wordt beschreven met kleurenfoto en een sleutel tot de *Lepista*-soorten door Meusers.

B. Grauwinkel doet een poging om de sporeornamentatie te typeren bij de rondsporige *Scutellinia*-soorten, met tekeningen, sporetekeningen en uitvoerige beschrijving van *Scutellinia trechispora* en *S. diaboli* en enkele zwart-wit foto's van sporen.

K. Van de Put

AMK Mededelingen

AMK-excursies 1992

Bijeenkomst voor de excursies telkens om 9u45 op de aangeduide plaats tenzij anders vermeld is. Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid.

- zondag 19 juli **Park van Brasschaat.** Bijeenkomst op de parking achter de kerk van Brasschaat-centrum. Bereikbaar met bus 64.
F. De Decker
- zondag 26 juli **"Floordambos" Melsbroek.** Bereikbaar via E19 uitrit 12, aan de verkeerslichten links afslaan richting Vilvoorde. Aan de volgende verkeerslichten rechts afslaan en dan terug onmiddellijk rechtsaf. Bijeenkomst vooraan in deze straat. Bereikbaar met bus Grimbergen-Zaventem (GZ) vanaf het station Vilvoorde, richting Zaventem tot halte Turcksinstraat.
E. Vandeven
- zaterdag 1 augustus **Zoersel.** Bijeenkomst aan de kerk van Zoersel. Bereikbaar via E34 tot uitrit 20 dan N14 of bus 41SN.
J. Van de Meerssche
- zondag 9 augustus **Zonhoven.** Bereikbaar via A2 (op het verkeersplein te Lummen richting Aken rijden) uitrit 28 (Heusden Zolder). Richting Hasselt rijden, na 1,9 km rechts afslaan in de Nachtegalenstraat. 500 m Rijden tot voorbij de huizen, parkeren langs de weg, naast een dennenbos.
L. Van Nitsen
- zaterdag 15 en 16 augustus **Demonstratiedagen** in het Prinsenpark te Retie.
- zaterdag 22 tot 29 augustus **Werkweek** in de Eifel, logies te Gillenfeld. *H. Ebert*
- zondag 30 augustus **"Hof ter Saksen" te Beveren en Bazel.** Bijeenkomst op de markt te Beveren. Bereikbaar via N70, L-trein Antwerpen-St.-Niklaas of bus 86.
C. Maes & J. Van de Meerssche
- zaterdag 5 september **"Gentbos" en "H. Geestgoed" Merelbeke Bottelaere.** Bijeenkomst om 9u30 aan de kerk van Merelbeke centrum. Bereikbaar via E17, op het verkeersplein te Zwijnaarde richting Brussel nemen tot uitrit 16. Deze excursie verloopt in samenwerking met het Overlegcomité van Vlaamse Mycologische Verenigingen.
F. Van der Veken

AMK Mededelingen

- zondag 6 september   **"Laarbeekbos" Jette.** Bijeenkomst om 9u30 aan de ingang van de Polykliniek van het AZ-VUB (ingang 6). Bereikbaar via ring rond Brussel (RO) vanaf A12 of E19 richting Gent volgen tot uitrit 9 (opgelet korte afrit), dan bewegwijzering AZ-VUB volgen of MIVB-bus 154 vanaf Brussel Noord tot terminus. Deze excursie verloopt in samenwerking met de Cercle Mycologique de Bruxelles. *G. Nolf & C. Piqueur*
- zondag 13 september   **"Ronde Put" en "De Maat" te Mol.** Bijeenkomst aan de kerk van Retie. Bereikbaar via E34 uitrit 25 of 26. Deze excursie verloopt in samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging. *J. Volders*
- zaterdag 19 september   **"Mollendaalbos" Oud Heverlee.** Bijeenkomst aan het station van Heverlee. Vanaf de ring rond Leuven (R23) richting Namen (N25) rijden. Het station ligt rechts van de spoorwegovergang. Deze excursie verloopt in samenwerking met het Overlegcomité van Vlaamse Mycologische Verenigingen. *J. Monnens*
- zondag 20 september   **Poederlee.** Bijeenkomst aan de kerk van Poederlee. Bereikbaar via E34 uitrit 21 of bus Herentals-Turnhout. *J. Van Yper*
- zondag 27 september   **"Osbroek" Aalst.** Bijeenkomst aan het infobord in De Burg, Blankaertdreef. Bereikbaar via E40 afrit 19 (Aalst). Richting Aalst volgen tot Rondpunt (ongeveer 1 km) vandaar richting Vilvoorde-Brussel (Parklaan). De Burg, Blankaertdreef is ongeveer 250 m verder, het eerste straatje rechts. *H. Ruyseveldt*
- zondag 4 oktober   **Tessenderlo.** Bijeenkomst aan de kerk van Tessenderlo. Bereikbaar via E313 uitrit 25 dan N141 richting Genendijk. Ongeveer 2 km voorbij Genendijk linksaf naar Tessenderlo. *J. Volders & R. Van Gompel*
- zaterdag 10 en
zondag 11 oktober   **Paddestoelententoonstelling in Peerdsbos.**
- zaterdag 17 oktober   **Staatsbos "Lozerheide" Bocholt.** Bijeenkomst aan de kerk van Kaulille. Bereikbaar via E313 uitrit 25, dan N141, dan N73 tot Peer, daar richting Kaulille Hamont. Deze excursie verloopt in samenwerking met het Overlegcomité van Vlaamse Mycologische Verenigingen. *P. Bormans*

AMK Mededelingen

- zondag 18 oktober   **Gooreind Vuustwezel.** Bijeenkomst aan de kerk van Gooreind. Bereikbaar via N1 of bus 64.   *A. de Haan*
- zondag 25 oktober   **"Liedekerkebos" Liedekerke.** Bijeenkomst op de parking van Liedekerkebos. Bereikbaar via E40 uitrit 20 (Ternat). Richting Edingen volgen (ongeveer 5 km) en rechts afslaan richting Liedekerke (opgelet: niet duidelijk aangeduid). Richting Liedekerke nog 3 km volgen tot enig Esso tankstation links van de weg. De ingang van de parking ligt rechts tegenover het tankstation.   *H. De Meulder & H. Ruysseveldt*
- vrijdag 30 oktober tot
maandag 2 november   Weekend aan de **Belgische Kust.** Organisatie door de Oost-Vlaamse Werkgroep voor Mycologie. Voor meer informatie zie volgend nummer.   *F. Van der Veken*
- zaterdag 7 november   **Oost- en Middelduinen op Goeree,** oud reeds eeuwen begraasd duingebied. Deze excursie wordt georganiseerd door de Nederlandse Mycologische Vereniging.
Verzamelen: In Goedereede in café Van Marion nabij de kerktoren.   *G. Keizer, 00-31-1820/14347, Opbelexcursie*
- zondag 8 november   **"Buggenhoutbos" te Buggenhout.** Bijeenkomst aan het station van Buggenhout. Bereikbaar via A12 tot Breendonk dan N16 en N17 richting Dendermonde na 9 km links afslaan naar Opdorp, daar voor de kerk rechts afslaan naar Buggenhout of L-trein Gent-Mechelen.   *F. Vermorgen*
- zaterdag 14 november   **"Prinsenspark" Retie.** Bijeenkomst aan het station te Geel. Bereikbaar via E313 uitrit 23 of IR-trein lijn Antwerpen-Neerpelt.   *R. Van Gompel*

Vergaderingen

- dinsdag 14 juli   Tijdens het kwartaal worden determinatieavonden georganiseerd waarbij telkens, al naar gelang het aanbod, een bepaald geslacht specifiek zal worden benadrukt. Bijzondere aandacht zal worden besteed aan het geslacht van het jaar, *Psathyrella*. Gelieve paddestoelen aan te brengen.
- dinsdag 28 juli
- dinsdag 11 augustus
- dinsdag 25 augustus
- dinsdag 8 september
- dinsdag 22 september

Excursies Nederlandse Mycologische Vereniging

Wegens plaatsgebrek kan de uitstappenlijst niet worden afgedrukt. Zij kan bekomen worden bij E. Vandeven, Hamweg 3, 1130 Haren, telefoon 02/245.24.67.